

Luchtfoto Koornwaardplas 6 november 2012. De gele ster is de locatie van de oude burcht. Op de achtergrond is het kanaal-in-wording te zien.
Foto Joop van Houdt fotografie / Rijkswaterstaat

De lotgevallen van twee Bossche bevers

Hoe verhuis je een bever?

Het gaat goed met de bever in Nederland. In voorgaande nummers van Zoogdier was hier al het nodige over te lezen. Het aantal dieren neemt toe en daarmee ook de verspreiding. Situaties waarbij ruimtelijke ontwikkelingen en leefgebied van bevers elkaar kruisen zullen dus vaker voorkomen. Dit overkwam ook twee bevers die zich in de Koornwaard vestigden, de eerste bevers in de gemeente 's-Hertogenbosch.

Peter Twisk & Andrea Almaši

Sinds 2009 leven er bevers in het Maasdal ten noorden van 's-Hertogenbosch. In april van dat jaar vonden we sporen in de Hedelse Bovenwaard (Gelderland) en in oktober in de Koornwaardplas. Deze plas ligt in de gemeente 's-Hertogenbosch, drie kilometer oostelijk van de Hedelse Bovenwaard. De bever is de ambassadeursoort

van deze gemeente. Prachtig natuurlijk, bevers dichtbij huis! Maar er waren ook wat vragen: waren de sporen op deze twee locaties van dezelfde bever(s) of kon het om verschillende dieren gaan? De knaagsporen in de Koornwaard vonden we op een landtong tussen de Maas en een zandwinplas. Hier was een klein zachthoutooi-

bos tot ontwikkeling gekomen op het puin van een oude vuilstortplaats, één van de weinige plaatsen in deze omgeving die geschikt leek voor bevers. Juist op deze plek zou binnenkort veel veranderen.

Kanaal Dwars door het centrum van 's-Hertogenbosch loopt de Zuid-Willems-

vaart. Dit kanaal levert veel files op in de Bossche binnenstad door openstaande bruggen. Ook is het kanaal te smal voor grote vrachtschepen. Daarom is besloten tot omlegging van het kanaal langs de oostzijde van de stad. De aansluiting van dit nieuwe kanaal op de Maas is gepland in de Koornwaardplas, precies bij de landtong waar de knaagsporen van de bever(s) te vinden waren! Om na te gaan of de aanleg van het kanaal nadelig kon zijn voor de bevers probeerden we meer aan de weet te komen over hun aanwezigheid.

Volgen van ontwikkelingen In de daarop volgende maanden zochten we regelmatig de oevers van de Koornwaardplas af naar knaagsporen. Zo nu en dan vonden we vers knaagwerk, maar in vergelijking met andere, door bevers bewoonde plekken maar heel weinig. In november 2011 was er een ommekeer: in korte tijd werden verscheidene grote bomen om geknaagd. Ook werd er op de punt van de landtong een geurmerk gevonden, en dicht daarbij een leger. Dan verwacht je ook ergens een hol of burcht, maar waar? Verschillende malen werd in de schemering gepost op de oever, echter zonder resultaat.

Per kano Begin april '12 werd de zoektocht over een andere boeg gegooid. Gedurende tien avonden werd door leden van de zoogdierenwerkgroep van IVN 's-Hertogenbosch per kano naar de bevers gezocht. Dit leverde mooie resultaten op: al de eerste avond werden twee bevers gezien. Ook de meeste daarop volgende avonden werden de dieren gezien of minstens gehoord. De bevers leken niet bevreesd. Ze kwamen regelmatig uit dekking en zwommen om de kano's, blijkbaar om te onderzoeken wat dat was daar op het water: een fantastische ervaring! Al snel werd duidelijk waar de bevers huisden: ze hadden een burcht gebouwd in een grote braamstruik, vrijwel onbereikbaar voor mensen. Ook vanaf het water was het bouwwerk bijna niet te zien.

Alleen een verscholen paadje dat door de struik omhoog liep verraadde de aanwezigheid van hun burcht. Wat betreft de locatie van de burcht konden ze het niet slechter plannen: precies op deze plaats zou de monding van het kanaal komen!

Mitigerende maatregelen Voorbereidingen voor het aanleggen van het kanaal waren inmiddels in volle gang. De Willemsunie, het bedrijf dat het kanaal aanlegt, was al enige tijd op de hoogte van

de aanwezigheid van bevers in de plas. Bij de werkzaamheden werd daar, voor zover mogelijk, rekening mee gehouden. In het voorjaar van 2012 vonden er kapwerkzaamheden plaats. Op ons verzoek werden er grote stapels gemaakt van gekapte bomen op de oever aan de oostzijde van de plas waar geen veranderingen zouden plaatsvinden. De hoop was dat hiermee dit deel van de plas aantrekkelijker zou worden voor de bevers.

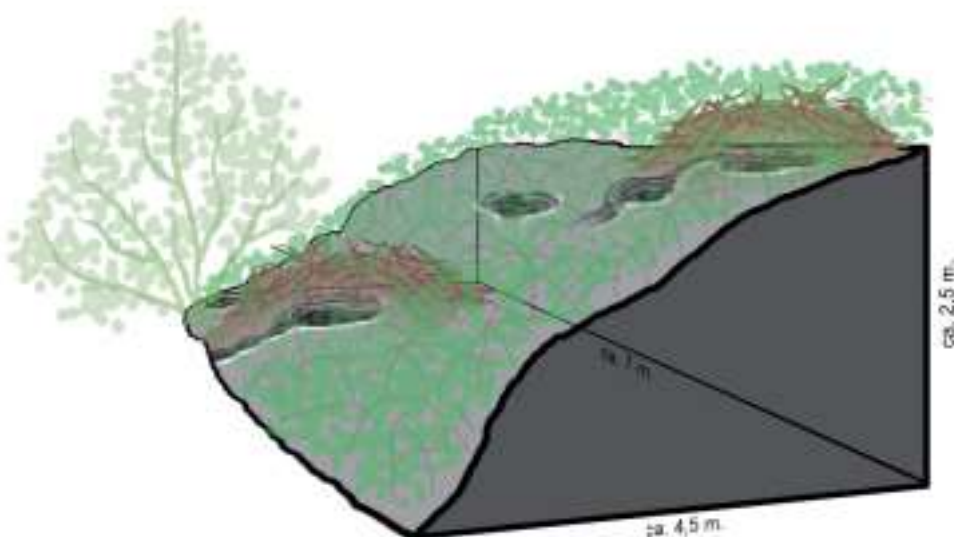
In het najaar werd een belangrijk deel van de bomen gekapt op de landtong waar de bevers huisden, maar rondom de burcht werd een plukje bos gespaard. Afgaande op knaagsporen waren de bevers nog steeds vooral hier actief. Daarom werden aan de oostzijde van de plas nog wat aanvullende maatregelen getroffen. Bij een wilg werd een grote tak afgezaagd die op de oever bleef liggen. Er werden enkele kleinere takkenhoppen dicht langs het water gemaakt met daarin appels en maïskolven. Ook werd hier anijsolie op gedruppeld, waarvan de geur aantrekkelijk is voor bevers. De afgezaagde tak leverde in ieder geval resultaat op: binnen een week was er flink aan geknaagd.

Ontmantelen burcht Om de bevers te laten verhuizen was het ontmantelen van de burcht eigenlijk de enige reële mogelijkheid. Hiervoor werd advies ingewonnen bij Gijs Kurstjens, een ecooloog met veel bever-ervaring. Voor de ingreep werd een speciale ontheffing aangevraagd door de Willemsunie. Eind oktober togen vier leden van voornoemde zoogdierenwerkgroep, de ecooloog van de Willemsunie en Gijs Kurstjens naar de burcht, voorzien van snoeischaars, takkenzagen en spaden. De actie startte aan het eind van de middag

Over de burcht

De burcht van de bevers lag onder een dichte braamstruik op een plaats waar de oever beschoeid was met grof puin. Dit was dicht bij de plaats waar de eerste knaagsporen werden gevonden. Ook het meeste andere knaagwerk dat de eerste twee jaar werd gevonden lag hier dichtbij. Dit kan erop wijzen dat er vanaf het begin een leger aanwezig is geweest in deze braamstruik. In de loop van de jaren is het dan uitgegroeid tot het bouwwerk dat tijdens de ontmanteling werd aangetroffen.

De burcht bestond uit vijf kuilen van ongeveer 1 m diameter en 30-40 cm diep en een leger. Bij alle slaapplekken was de bodem bedekt met houtspaanders. Twee van deze kuilen waren overdekt met een hoop takken van 2,5 en 3,5 m diameter en 50 cm hoog. Ze lagen op verschillende hoogten tegen een oever. Dit zal verband houden met de wisselende waterstanden, al was ook het hoogste deel te laag om bij hoge waterstanden droog te blijven.

Opbouw oude burcht. Illustratie Peter Twisk

Kano voor de "onzichtbare" burcht. Foto Janmartin Rahder

zodat de bevers zo veel mogelijk in het donker een veilig heenkomen konden zoeken. Het werk bestond vooral uit het weg-snoeien van braamtakken; over een stuk van ongeveer vijf bij acht meter moesten deze worden weggehaald. De burcht bleek een complex bouwwerk; zie hiervoor bijgaande kadertekst. Het moet de bevers veel moeite gekost hebben het bouwwerk te maken, want de bodem bestond vrijwel geheel uit puin. De bevers zelf hebben we niet gezien; misschien zijn ze er tijdens het snoeiwerk al stiekem tussenuit geknepen.

En toen...? Uiteraard waren we benieuwd hoe het de bevers verder zou vergaan. Zouden ze in de plas blijven of

zouden ze hun heil elders zoeken? Te voet en per kano werd in de daarop volgende weken een aantal keren naar sporen gezocht. Gelukkig werden die ook gevonden, vooral daar waar de mitigerende maatregelen waren getroffen. In een grote braamstruik werd een leger gevonden, en een bever had onderdak gevonden in een van de houtstapels. Het leek er dus op dat de maatregelen het gewenste effect hadden.

Nieuwe burcht In de lente van 2013 bleek echter dat de bevers toch een burcht hadden gebouwd aan de westzijde van de plas. Deze oever blijft gelukkig ongeschonden bij de aanleg van het kanaal. De

nieuwe burcht ligt maar een paar honderd meter van de oude burcht maar de omgeving is in het laatste jaar drastisch veranderd: het oobos is weg en een groot deel van het terrein is veranderd in een bouwplaats. Alle activiteiten en werkzaamheden lijken de bevers echter weinig te deren. In juli volgden nog twee verrassingen. De eigenaar van een boot met een vaste ligplaats in de Koornwaard vertelde ons dat hij vorig jaar een jonge bever had gezien. Ondanks al onze observaties hadden we misschien toch iets gemist. En enkele weken later bleek dat het paar ook dit jaar ten minste twee jongen had gekregen! In de komende jaren zullen we blijven volgen hoe de bevers reageren op alle veranderingen.

Dankwoord Verschillende leden van de Zoogdierenwerkgroep van IVN afd. 's-Hertogenbosch namen deel aan de hiervoor genoemde activiteiten. Janmartin Rahder maakte aantekeningen over de vorm van de burcht en stelde deze beschikbaar voor de beschrijving ervan. Allen hiervoor hartelijk dank.

Wie op zoek is naar meer ideeën om bevers te laten verhuizen kan deze vinden in de Soortenstandaard bever, welke in december 2012 is verschenen. Deze is te vinden op internet.

Geplande ontwikkelingen Koornwaardplas. Illustratie Peter Twisk

